

»Jeg vil leve lige indtil jeg dør
og det er ikke umuligt jeg vil skrive min egen gravskrift
og i så fald skal teksten være henvendt til de
forbipasserende
og der skal stå:
Ingen grund til at holde her ...«

'Drive-In Digte', 1976

Flippernes Otto Leisner

Han var den første danske digter, der iscenesatte sig selv som en rockstjerne. Han opfandt figuren Onkel Danny – og myten om den frække, flippede og folkelige original overlevede ham selv og gjorde ham til et ikon. Men bag masken var han en høflig aristokrat, en blufærdig arbejdsbi og genert blød mand. Paradokset Dan Turéll ville i dag være fyldt 60 år.

Portræt

Af Susanne Nielsen

Den store gasmand dyppe dig i sit blækhus – Dan Turéll er løs i Politiken«. Det er sommeren 1976, og det herværende dagblad annoncerer på store plakater, at showmanden fra Vangede i de kommende uger vil tage læserne med på nogle gevaldige luftture – »i noget, vi slet ikke tør kalde artikler«.

Manden bag nogle ganske elitære og syrede digte havde netop fået sit store folkelige gennembrud med prosaværket 'Vangede Billeder'. Han ville høres. Han ville være kendt. Og han skabte bevidst et image, der gjorde ham til mediestjerne. Med sortlakerede negle, glatraget isse og en rablende talestrøm blev han en figur, der var umulig at overse. Han blev Onkel Danny. Han blev kult.

I dag ville man have kaldt det et vellykket eksempel på personlig branding. Dengang havde man aldrig oplevet noget lignende. Dan Turéll var en personlighedstype, man aldrig før havde set i Danmark: rå og raffineret, vidende og arrogant, fræk og folkelig. Så fuldstændig anderledes end tidligere generationers digtere med deres tweedjakker, piber og tilbagelænedede attituder.

Når han som Onkel Danny turnerede landet tyndt, var det, som om han foregreb nutidens rappere og stand-up-komikere. I et manisk hæsbæsende tempo styrtede han rundt på scenen som en lang sær fugl med kloen knyttet om mikrofonen. Nogle gange var han mere end en kende beruset. Folk var ligeglade. Folk var ellers vilde. For manden havde karisma.

Digtervennen Peter Laugesen har senere fortalt, at han husker Dan Turéll som et venligt og sky menneske. Netop derfor havde han brug for at lave en kraftig projektion omkring sig selv.

»Onkel Danny-figuren var jo en ballon, som han havde blæst op omkring noget helt andet indeni. Et skjold, som han kunne bruge, så han kunne stå ude i medieverdenen og være højt-taler for et eller andet, som han gerne ville sige. Men det var ren facade. Og en facade, som han med årene fik stort besvær med og ikke kunne slippe af med«, sagde Peter Laugesen for få år siden i et interview.

Turéllisterne

Nattevandrerens, entertainerens, skatteskyldneren og forfatteren til 87 bøger (plus det løse ...) døde i 1993 af strubekræft. Der var med hans egne ord en skygge mindre i gaden. Men ikonet og myten lever i bedste velgående. Folket passer på ham. Hans grav på Assistens Kirkegård er altid smykket med små gaver – porcelænsbøns, mønter, blomster. Hans 60-års dag er blevet fejret over tre dage med mindekoncert, digtoplæsninger og gratis øl på 17 københavnske beværtninger. Og i dag indvies 'Onkel Dannys Plads' ved kulturstaldene på Halmtorvet.

En søgning på Google giver 45.000 henvisninger til hans navn. Blandt kuriositeterne kan man her blandt andet opleve en it-direktør krydre sit cv med en bemærkning om, at han har drukket øl med Dan Turéll. Hans fans kalder sig 'turéllister', i skolerne er 'Vangede Billeder' fast pensum, og et barn skrev for nylig i sit skoleblad: »Dan er Gud – Dan Gud«.

»Jeg møder utallige taxachauffører, der fortæller om dengang, de fik en sludder med min far«, siger digterens 26-årige datter, Lotus Turéll. Hun studerer medievidenskab og arbejder som skribent og eventarrangør.

»Det er først efter hans død, det er gået op for mig, hvor meget han fylder i folks bevidsthed. Det er meget rørende og overvældende. Det er, som om han har en stor familie derude«.

Men det var ikke det vellykkede 'brand' alene, der gjorde det. Mange af Dan Turélls nære venner og forfatterkolleger har peget på talen-

let, engagementet – og ikke mindst hans kolossale flid. Digteren Kristen Bjørnkjær har imponeret fortalt om sin vens enorme produktivitet:

»Han skrev hele tiden, uanset hvor han var. Hver dag skrev han noget. Ligesom vi andre har hår og negle, der vokser ud, voksede der tekster ud af ham«.

Dan Turéll var et paradoks. Udadtil var han Danmarks mest flippede og flamboyante digter. Indadtil var han tjeppet som en kontorist. Han havde en gammeldags håndværkermorale og overskred aldrig en deadline. Han var et væn-menneske og sært konservativ i sin opfattelse af kønnene. En mand skal være forsørger, og kvinden skal føde mange børn. Han havde klassisk dannelse, var genert, sårbar og frygtelig sky omkring sit privatliv.

Dybest set var han en romantisk melankoliker. Og han havde stil. Det sidste var med til at skabe hans berømmelse. Men han nød den ikke. Den nære ven, tegneren Peder Bundgaard, har ofte fortalt, hvordan folk forsøgte at mase sig ind på ham. »Hej, Onkel Danny«, lød det, når klummeskriveren vandrede rundt i byen eller drak en øl på et værtshus. Hvis folk gramse på ham, kunne han blive hvidglødede af raseri.

En artig dreng

Det stod ikke skrevet, at Vangede-drengen Dan skulle blive et symbol på sin tid. Samfundsevneren, der gjorde op med autoriteter og blev sin generations vigtigste seismograf, var som barn en artig lille dreng. Et vidunderbarn, der både kunne læse og skrive, da han kom i skole. En stille og flink elev, der besvmede, da han i Bakkegårdsskolens aula hørte B.S. Ingemanns ord: 'Lysets engel går med glans...'

Da moderen opfordrede ham til at spille fodbold, føjede han hende høfligt. Men efter et år bad han så mindeligt om at blive fritaget, fordi »de andre drenge bander sådan«.

Senere begyndte den begavede elev at stille irriterende spørgsmål til sine lærere. De kunne ikke svare på dem, og han blev kaldt fræk. Han begyndte at pjække, fik smag for jazz og droppede ud af skolesystemet efter 3. real. Ifølge sine egne oplysninger ernærede han sig herefter som tæppeklipper, markiseopsætter, cykelbud, vognvasker m.m. Til sidst lykkedes det ham at blive reporter på Gentofte-Bladet.

Han var kun 19 år, da han tilfældigvis kom til at bo i samme ejendom som digteren Peter Laugesen. Han introducerede Dan for The Beat Generation. Amerikanske digtere som Jack Kerouac, Allen Ginsberg og William Burroughs, der blev en skelsættende inspirationskilde. Han blev korrekturlæser på B.T., flyttede i kollektiv, lyttede til Bob Dylan og Grateful Dead, røg en masse tjald, åd bunker af isd – og tog 15. oktober 1969 en stor beslutning: Fra den dato ville han være professionel forfatter. En fri fugl på fuld tid!

Digtsamlingen 'Manjana' fra 1973 vakte litteraternes interesse. Her fik man 250 indignerede, vrede og til tider svært forståelige sider, hvor der siges 'skråt op' med politikeren, pressen, pengene, svinen og systemet. Forfatteren Vagn Lundbye kaldte den et påtrængende signalment af en overgangstid. Men først med digtsamlingen 'Karma Cowboy' året efter blev han for alvor hørt af verden. I hele sit set-up var bogen lavet som en lp-plade båret frem af sprogets rytme. Og forfatteren begyndte at føre sig frem som en anden rockstjerne med stor læderhat, armvasker og sortlakerede negle. De sorte negle havde han set på et billede af sit idol Lou Reed. Håret var for længst barberet af. Det havde alligevel ikke meget grokraft.

»Hans ansigt sås i enhver forsamlings, hvor man fandt beat'ens fortrop, kultdannerne. Han sugede tiden til sig, og han skabte tidens signaler, mere end nogen anden«, har forfattervennen Asger Schnack påpeget.

Poesiens Danfoss

'Vangede Billeder' blev Dan Turélls kommercielle gennembrud. Oprindeligt var den en 400 sider lang digtsamling, som Gyldendal kun ville udgive, hvis den blev skrevet om til prosa. Det gjorde han på få uger hos sin jyske ven, forfatteren Per Højholt, der også blev hans læremester i kunsten at optræde på en scene. Bogen blev et folkeligt hit på grund af sin varme tone og sproglige veloplagthed.

Og pressen havde fået et nyt offer at kaste sig over. Dan Turéll blev et mediefænomen, der havde en mening om alt. Han provokerede med klummer og kronikker, hvor han hylkede Anders And og præsenterede sig selv som storbyrotte, hipster, buddhist – og narkoman. Det sidste havde intet på sig. Han røg hash, men foretrak alkohol, som han kunne indtage ufatte-

lige mængder af. Det havde han lært i korrekturen på B.T.

Den næste bog 'Onkel Danny fortæller' fik blandede modtagelser. Kristeligt Dagblad skrev: »Hvad kommer Onkel Danny's private optegnelser om samlejer, narkotikaeksperimenter og paranoide drømme dog mig ved?«. Der kom ubehagelige læserbreve, og han fik hadepost. Han modtog døde stære og solsorte i papkasser. Og ATS kaldte ham 'Poesiens Danfoss'. I Ekstra Bladet mente Poul Borum, at han havde udviklet sig til 'flippernes Otte Leisner'.

Men Onkel Danny kunne få alle de foredrag og oplæsninger, han kunne magte. Og det var nødvendigt. Skattevæsenet åndede ham i nakken. Gælden voksede, og der måtte kradses mange penge ind for at betale renters rente. Resten af livet blev gælden en møllesten om hans hals. Få forfattere har tjent så meget som Dan Turéll. Men han fik aldrig hverken bil, ejerbolig eller aktier. I 1986 blev han dømt for uagtsomt skat-tesvig og modtog en regning på 600.000 kr.

Rakkerlivet

Så den handelsrejsende i lyrik måtte leve 'on the road'. Han blev en hurtigtalende maskine, der fangede sit publikum i det øjeblik, han åbnede munden. Ofte havde han to shows på samme dag i to forskellige byer. Det var et rakkerliv, og det sled. Peder Bundgaard har skrevet om dengang, han første gang sammen med sin kæreste overværede en performance med sin ven:

»Først så vi ham tømme en hel flaske whisky. Senere så vi ham ligge på knæ og knække det meste op igen. Og endnu senere så vi ham fare rundt på scenen og tale fuldstændig manisk. Men publikum var ellevede«.

Ofte var han ledsaget af sit band, Sølvstjernerne. Musikeren Jan Kaspersen fortæller: »Især dansklærerne kunne være helt oppe under loftet. Jeg kan huske engang ovre i Esbjerg, hvor der var én, der var helt pjattet, da vi ankom: »Jeg siger jer, der er Messias-stemming! De siger alle sammen: Han kommer på torsdag. Det er på torsdag, det sker ...«. Han var helt kulret«.

Per Højholt var aldrig i tvivl om, at Dan Turéll var en stor og dyb melankoliker, som spillede komiker. Han havde blik for både den blufærdige og ekshibitionistiske side af hans personlighed. Folkeligheden var det også så som så med, mener Peter Laugesen. Nok elskede han Vesterbro og kom sjældent på den fancy café, der var opkaldt efter ham. 'Café min bare røv', kaldte han Café Dan Turéll. Og nok elskede han Anders And og Gustav Winckler. Men dybest set levede han selv som en klassisk udstødt boheme.

»Det paradoksale er, at han kan bruges som model for noget, som folk tror er folkeligt. For er der noget, Dan ikke var, er det folkeligt. Han stod til enhver tid uden for den hverdag, han skriver om i 'Hyldet til hverdagen'. Når det kommer til stykket, ville han aldrig kunne holde ud at være i den så meget som ti sekunder. (...) Bag det folkelige ikon var han en aristokratisk og højt tænkende forfatterstype«, fastslår Peter Laugesen i et interview.

Den grå mand

Efter ægteskabet med Chili Turéll fik han en ny maske og en ny stil. Han begyndte at gå med jakkesæt og slips og satte digterhatten på sned som en anden guldalderforfatter. Det provokerende bestod i, at resten af befolkningen dengang mest var til cowboybukser og dynejakker. Han blev også en stolt og lykkelig far til datteren Lotus. Han værnedes om sit privatliv, hadede uanmeldte besøg og foretrak at mødes med vennerne på et værtshus. Altid sent. For altid var der en deadline, som først skulle overholdes.

I 1981 udkom 'Mord i mørket', der blev den første i en serie på ti kriminalromaner. Det satte ham i bås. Nogle litterater mente, at han misbrugte sit talent. Og det skortede på officiel anerkendelse – selv om han stadig skrev digte af tårnhøj kvalitet. Samtidig måtte han stadig kradses penge ind til skattevæsenet som turnerende gøgler.

Den første advarsel kom under en ferie i påsken 1990 på Malta. Dan Turéll faldt om og lå flere dage i koma. Diagnosen lød på overanstrengelse, for lidt mad og alt for meget druk. Han gik på vandvognen. Men efter et halvt år begyndte han igen at turnere og drikke. De to ting hang sammen. Og han havde brug for penge.

Han kom til at ligne den grå mand, som han havde skrevet om i digtet 'Storby-blues' i 1977: »Grå af cigaretter og spiritus af apoteks-kemi og uønskede opvågninger«. Et tyndt geespen, der ikke skjulte, at han havde cancer. Men når vennerne ville holde om ham, sled han sig løs: »Nå, jeg må videre, du, jeg har noget business«.

15. oktober 1993 døde han på Rigshospitalet. Værdigt og »med stramt bundet slips« – som han selv havde ønsket det.

Nekrofilii for begyndere

Måske han ville have hadet alle de mindehøjtideligheder, persondyrkelsen og de mange biografier, der er blevet hans lod efter døden. Den slags plejede han at kalde »nekrofilii for begyndere«. Måske han ville have nydt det. For indert inde var den blufærdige mand ikke blottet for forfølgelighed.

Han tørstede efter den anerkendelse, som i dag tilflyder ham i rigt mål.

Forlæggeren Jarl Borgen mente, at han ville være blevet et verdensnavn, hvis han havde skrevet på engelsk. For han havde det, som skulle til: En stærk karisma, der var kombineret med en kunstnerisk og budskabsmæssig originalitet. I essayet 'Til en Karma Cowboy' skriver digteren Klaus Lynggaard, at han står i en ubetalelig gæld til den mand, der i en stor altfavnende bevægelse forsøgte at samle liv og værk, fiktion og virkelighed til et holdbart univers. Med sit dybt antiautoritære tankesæt var han på mange niveauer den efterfølgende generations storebror.

Lotus Turéll husker kun sin far:

»Han var generøs og kerede sig om andre mennesker. Han var også utrolig 'drevet'. Han havde altid vanvittigt travlt. Han skulle bare ud af starthullerne, for han havde så meget på hjerte. Det er nok rigtigt, at Onkel Danny var en ydre figur, der dækkede over en indre sårbarhed. Men de fleste er jo noget udadtil, og noget helt andet indadtil. Det, som jeg især kan tage med som en arv, er hans sprudlende interesse for livet. Og så var han en modig mand. Det kræver mod at være en original«.

susanne.nielsen@pol.dk

Artiklen bygger blandt andet på følgende kilder:

Peder Bundgaard: Superdan. Borgen 1995

Asger Schnack: Jeg tror nok jeg kan tåle mere kærlighed end de fleste. Høst & Sen 2001

Lars Movin og Steen Møller Rasmussen: Onkel Danny fortalt. Bebo 2003

Klaus Lynggaard: Febertid. Borgen 1995